

"În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele"-

Titu Rebreanu

CUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICATIE EDITATA DE CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XXI Nr. 4 (131) * SEPTEMBRIE 2018 *** 8 PAGINI *** 1 leu**

Profesorul Titus Cărbune nu va mai fi cu noi

Îmi vine foarte greu să scriu despre viața prietenului și colegului meu, Titus. Totuși, permiteți-mi să i-o prezint pe scurt pentru a marca principalele etape pe care le-a parcurs în scurta sa viață.

Așadar, Titus s-a născut în Maieru, în 18 septembrie 1949, din părinții Toader și Maria. A fost cel mai mare din cei trei băieți (Titus, Viluț și Toader) și două fete (Maria și Ana) din această familie model din Maieru. Tatăl s-a stins foarte tânăr, iar mama lor, rămasă văduvă până la sfârșitul vieții, i-a crescut în cultul muncii, cinstei și demnității cu niște sacrificii greu de imaginat; numai ea a știut de câte ori s-a culcat nemâncată pentru a-și vedea copiii sătui. Băiatul cel mare a urmat școala generală în comuna natală, Liceul Teoretic „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, Facultatea de Matematică, iar în final Studiile Academice Postuniversitare, specializarea informatică aplicată și programare.

În 2 februarie 1974 și-a unit destinul cu învățătoarea Maria Motofeala, iar din căsnicia lor s-au născut cele două fete: Ana-Maria, profesoară la Liceul din Sângeorz-Băi, căsătorită cu tehnicianul silvic Sorin Ureche, și Lavinia, absolventă a Facultății de Relații Internaționale, care lucrează actualmente la Curtea Europeană a Drepturilor Omului din Strasbourg, căsătorită, la rândul

ei, cu Iancu, medic specialist neurolog la un centru de Epilepsie din localitatea Kork, din Germania, fiecare având câte trei urmași de care bunicii Titus și Măricuța au fost foarte mândri.

De-a lungul existenței sale, Titus a fost profesor și director al școlilor din Maieru și Anieș, a fost membru al Cercului ASTRA – Maieru încă de la înființarea sa, în anul 1991, a condus timp de 8 ani formația SALVAMONT din Rodna, iar din 1979 și până la pensionare a fost profesor-medodist al Inspectoratului Școlar Județean Bistrița-Năsăud, ocazie cu care a publicat subiecte pentru olimpiadele școlare la matematică, care, mai pe urmă, au fost date la fazele locale și județene; a publicat mai multe articole legate de arborele genealogic a celebrei familii Moșil, despre istoria „Gazetei matematice” în revista locală „Cuibul visurilor”; a editat volume de exerciții și probleme de specialitate: „Matematică, exerciții și probleme pentru clasa a VIII-a” (2005) și „Exerciții și probleme pentru clasa a V-a” (2007); în 1995 a primit Medalia Jubiliară a Gazetei

Matematice „100 de ani de apariție”; a colaborat cu Societatea internațională „Ginta latină”; a publicat articole în „Gazeta matematică”, „Didactica nova”, „Cuibul visurilor” și revista MATE; a participat la toate acțiunile educative și culturale organizate atât la Anieș, cât și la Maieru: lansări de cărți și reviste, sesiuni științifice, simpozioane, întâlniri cu mari personalități din țară și străinătate etc.

În calitate de director, profesor sau diriginte de suflete s-a dovedit un intelectual competent, exigent, meticulos și perseverent. Generațiile de elevi care l-au cunoscut au vorbit și vor vorbi despre el ca despre un dascăl de excepție și sunt convins că îi vor păstra amintiri de neuitat.

Spiritul său n-a fost atins niciodată de osteneală. S-a interesat continuu de ceea ce apare nou pe piața cărții. Nu o dată mă informa de noi volume tipărite pe care le cumpăra, neuitându-se niciodată la preț. De ani buni le procura în dublu exemplar, unul oferindu-l cu generozitatea sa proverbială ginerelui său, Iancu, mare iubitor de beletristică și filozofie. În orice caz, pentru mine, biblioteca sa rămâne una dintre cele mai râvnite și dotate cu cărți de mare valoare.

Intransigența sa, manifestată împotriva superficialității, inerției și rutinei mi-a relevat un intelectual care n-a fost niciodată prizonierul unei singure căi. Datorită formației sale pozitive, Titus, mare specialist în arta culinară, nu a vrut să se arate un om sensibil, sentimental, și-a pus sensibilitatea sub controlul rațiunii, dar în străfundul sufletului său a fost extrem de afectiv mai cu seamă cu aceia pe care i-a avut aproape. Știa ca nimeni altul să îmbărbăteze când nori negri se abăteau deasupra cuiva. A iubit muntele cum mulți dintre noi nu știm s-o facem. S-a bucurat de ivirea primului colț de iarbă primăvărată și de culorile autumnale ale vegetației ca un copil

inocent. În timpul liber s-a dovedit a fi un apicultor experimentat, împărtășind, cu altruism, și altora din cunoștințele acumulate și din acest domeniu.

Cuiburi cu amintiri

Urc încet, cu atenție, poteca care duce spre lacul Lala, simt briza verii pe obraji, observ firele de iarbă înclinându-se în bătaia vântului, privesc în depărtare caili care pasc tăcut și mi imaginez sclipirea lacului și tremurul florilor de colt crescute pe stâncile Ineului.

Nu mă gândesc la cât de lung sau de greu este traseul, cât de sete îmi este, cât timp a trecut de când am plecat de la căsuțele salvamontiștilor, întrevăd doar clipa popasului când voi savura cu pofta apa rece de izvor și roșiile și brânza pregătite de acasă.

Zâmbetul tatei, frumusețea munților și liniștea din jur fac timpul să se oprească în loc și cu uimire realizez cât de specială este aceasta ieșire.

După popas, pornesc încet spre vârful Ineu, aud vântul și încurajările tatei care calcă îndesat în fața mea deschizându-mi drumul spre lacul Lala. O liniște mă cuprinde când știu că după culme ne așteaptă locul unde vom așeza cortul și unde vom petrece o seară frumoasă, lângă foc, savurând o cană de ceai și o supă pregătită la ceaun, ascultând povești de demult sau apreciind liniștea nopții și stelele desenate pe cer.

Așa a fost și va rămâne viața lângă tata, un popas lângă alt popas, multe momente senine în grădină, lângă părul și vișinii roditori, ierni petrecute lângă sobă cu o carte în mână, ieșirile la bunici duminică și în zilele de sărbătoare, școala unde tata devenea domnul profesor de matematică, petrecutul la tren duminică seara în timpul liceului, regăsirile emoționante în gară, diminețile când ajungeam acasă de la facultate, dorul și convorbirile interminabile la telefon și bucuria reîntâlnirilor acasă în concediile de vara.

Este dificil să accept ca tata nu mai este, pentru mine el n-a plecat departe, încă mai rezolva probleme în biblioteca de acasă și se ocupă de stupii din grădină...sunt momente când vreau sa-l sun ca să-i aud vocea binevoitoare spunând în șoaptă mamei: Maria, e Gina la telefon...

Despărțirea este grea, dorul foarte mare și încerc adeseori să mă cuibăresc în amintiri sperând că visele o să-mi aducă mângâiere.

Draga tata, îți mulțumesc pentru toate momentele frumoase petrecute împreună, m-ai învățat ce înseamnă răbdarea și iubirea necondiționată, și, mai ales, mi-ai arătat că în fiecare om se ascunde o comoară care-i este proprie și care-l face special în ochii celor din jur.

De la suflet la suflet, cu toata dragostea, Gina

Dincolo de toate aceste preocupări, în calitate de profesor, Titus a avut cele mai mari împliniri sufletești când elevii săi obțineau rezultate foarte bune sau bune la olimpiadele de matematică la diferite faze; îmi împărtășea acest lucru cu fața iluminată de bucurie.

Dragă Titus, sufletul tău bun și generos se va întâlni cu ale colegilor noștri plecați dintre noi cu mult sau mai puțin timp în urmă: Andronesi Simion, Barna Ovidiu, Cărbune Virgil, Ciupe Livia, Ciupe Pavel, Cobzaș Adrian, Cobzaș Florica, Croitoru Stelian, Groze Alexandrina, Hodoroga Valer, Hordoan Ionel, Mureșan Silvestru, Mureșan Lucreția, Rațiu Alexandru, Regvald Titus, Roman Mihai, Sohorca Alexandru, Ștefan Mircea, Telcean Ioan, Telcean Radu, Timiș Irina, Todoran Geta, Todoran Ioan, Todoran Marcela, Tripa Virginia, Ureche Lazăr, Vranău Ioan.

Dumnezeu să te ierte și să te odihnească în pace, prietene drag!

Icu Crăciun

Urările d-lui prof Sever Ursa

18 sept. 1983 - acum 36 de ani

Societatea culturală

„Liviu Rebreanu”

Comuna MAIERU, Jud. Bistrița-Năsăud
Nr. _____

La mulți ani, Titus!

Încă o toamnă de aur, a 34ta (din 18 sept. 1948) te învâluie. E dificil să-ți portretizezi „seful”! Numai avantajul vârstei îmi va permite să-l văd cam pe la începutul anilor '60, școlarul impetuos, săritor, cu personalitate sublimată, prin distincte reacții de dominare, inimicos și harnic, ca regretatul baba Toatez... Citeva din trăsăturile de atunci, filtrate prin elanul autoinstruirii, s-au convertit în comportamentul profesorului și directorului de școli. Voința, emanatică a unui neam vigorous și al chipului său prelung și smead, deci voința și energia, ambiția autodepășirii i-au conferit meritele treburilor cîrmuirii unui mare colectiv didactic. E ușor de închipuit căta investiție de trudă și elan cere o corabie, ca să fie menținută mereu cu prova pe val... De câte ori nu-l surprinzi aploecat peste semnele de întrebare! Nepracticînd o pedagogie oltuză, găsește soluții și decizii, confesîndu-se și sfătîindu-se cu tînărul său echipaj, dar și cu bătrînii mateloti... Aici stă secretul tactului său indubitabil! Conștient că la cîrmă poți fi adesea vîntat de pericolul oscilațiilor prin influențare, „seful” stă să rămînă tot mai mult el însuși, dar și al tuturor, cu sollicitudine, cu localitate, cu colegialitate, grație unui simț de dreptate înăscut. Deplin acord între mers, acțiune și vorbit: raz, honor și cumpănit. (uite, ce rimă a ieșit!). Numai scrisul nu i s-a statoricit, încă, într-o grafie uniformă: unghi e vertical și ajustat, altfel e-n dreapta aplicat...! Psihologii ar avea mult să creadă că un astfel de scris (alfel, foarte corect!) denotă, încă, labilitate în comportament. Eu cred în excepții, nu numai în reguli... Om al timpului său, nu și artificializează conduita, de aceea e sincer, frust și ne sofisticat; e natural și spontan, deschis umorului fin, căre, în clipă de crispare, îi înseninează superb albăstrimea, puțin exoftalmică, a privirii, redevenind jovial, apropiat, accesibil și bun de pus pe rîmă. Săntos (de două ori a văzut Franța!) gospodăru (vedeti-i casa!), un cultivat, mereu perfectibil (vedeti-i biblioteca!), un promotor al învîntării minții moderne (urmăriti-i elevii și configurația actuală a cabinetelor pe materii!), directorul Titus Cărbune își întemeiază un prestigiu de competență, nu numai de funcție. Cu două fete-melacite și cu o soție pe măsură, de constituie într-un exemplu de moralitate paternă. Are cîntec de a fi cuminat cu domnița cu, iar amănuntul „biografic” e nasul procuraturii și finul militiei - îi dă o anumită siguranță pe drumurile publice, chiar într-o vîntare „stacie” personală! Cine nu s-ar mișca cu asemenea fusti elevi? Dragă director Titus, la mulți ani fericiți, de-o năprună la trîmnea ta feminină de acasă! Jere-Nose

Rămas bun, d-le Titus...

Numărul 100 al revistei... Da, al revistei noastre măierene, „Cuibul visurilor”, ce apărea cu mai bine de 6 ani în urmă. Pe prima pagină era un prim articol semnat de d-l prof. Sever Ursa, intitulat „Trecut-au ani...”. Ce frumos ne vorbea d-l Sever despre acest „Cuib al visurilor” (Maieru), despre muzeul din localitate, despre Cercul local „Astra”, despre revista măierenilor, dar și despre altele.

Și iată-l pe domnul Sever care ia catalogul imaginar și începe să-i strige pe toți cei ai cuibului... Emoția mă copleșește și printre numele rostite îl aud și pe cel al d-lui Titus Cărbune. Iar lângă numele lui pe cel al unchiului meu, regretatul Lazăr Ureche.

Poate am început cu acestea pentru că prima mea amintire cu domnul Titus se leagă și de unchiul Lazăr. Eram mic pe atunci, dar țin minte că unchiul trebuia să ajungă la unul dintre prietenii lui dragi din Anieș și m-a luat și pe mine. Și am ajuns la prietenul lui drag... prietenul lui drag din marginea „cuibului”. Era domnul Titus. Atunci l-am cunoscut pentru prima dată. Minunat om...

Iar de atunci, o altă amintire rămasă întipărită e aceea când împreună cu d-l Titus, și cu toți măieranii noștri dragi, ajungeam la Bistrița, pentru a participa la o sesiune de comunicări „In memoriam Lazăr Ureche”. Era în anul 2014, când Lazăr nu mai era... De atunci au trecut 4 ani, iar tu, domnule Titus, te-ai dus acolo lângă Lazăr și lângă ceilalți înaintași demni ai noștri...

De atunci și până aici, dar și după, amintiri frumoase și pline de emoții mi s-au întipărit în mintea-mi. V-am văzut adesea în „Cuibul visurilor”, la muzeul nostru, la diferite lansări de carte, simpozioane, comunicări sau alte evenimente. M-am emoționat atunci când ați venit la mine, mi-ați strâns mîna și m-ați îmbrățișat, felicitându-mă pentru ceva ce am scris... V-am simțit cald, sincer, încurajator, la fel ca un părinte...

Și știu că la fel s-au simțit toți cei care v-au întâlnit, mai de aproape sau mai de departe, copii, elevi sau oameni maturi. De aici din „cuib” sau chiar din țări străine, chiar din localitatea Nort-sur-Erdre a Franței, atunci când l-ați găzduit așa cum ați știut mai bine pe Jean-Pierre Bourcier (președintele Comitetului Nort-Maieru). Ce înfrățire frumoasă a fost!

Numeroase activități în diferite domenii: membru al Asociației Culturale Maieru, membru al Cenaclului literar „Liviu Rebreanu” din cadrul societății culturale cu același nume, membru în Comitetul local a Adunării Astra, colaborator al Centrului de Informare și documentare a Personalului Didactic din cadrul Grupului Școlar Maieru, autor a numeroase articole, fie de specialitate (matematică) sau de o altă ramură, colaborator la diverse publicații, dar și părinte, profesor, director, diriginte, apicultor... dar, mai presus de toate, om, în sensul cel mai pur al cuvîntului. Un ziditor de frumos care împărtășește tot ce e mai bun în jurul lui.. Pentru că știm că noi, copiii sau poate și chiar cei mai mari, trebuie să fim „ziditori de frumos și frumusețe”, așa cum de frumos vă spuneți gîndurile la umbra statuii lui I. Ilieșiu din fața școlii din Anieș...

Iar acum, la umbra dumneavoastră, alte gînduri se ivesc pe o altă cale, cea a apusului. Multe, dintre aceste gînduri (chiar cu sutele) sunt postate și pe facebook. Le amintesc pe câteva dintre ele, ținînd o mîna în dreptul inimii, unde vă am și pe dumneavoastră:

“Dumnezeu să-l odihnească în pace! Mi-a fost coleg de liceu, era un om bun, sufletist, un bun profesionist, un om plin de viață, optimist, un profesor eminent. Sincer, regret nespun că ne-a părăsit. La întâlnirea de 50 de ani de la terminarea liceului, deși știa că e bolnav, era încă foarte încrezător că se va vindeca, pacat că firul vieții tale s-a întrerupt aici. Titus, dragul nostru coleg! Odihnește-te! Ai lasat un mare gol în sufletele noastre! (Viorica Axinte)

“Odihnește-te și drum lin spre cer, dragul meu verișor! Bunul Dumnezeu să vă primească în împărăția Lui, suflet bun și om minunat! Dumnezeu să-l ierte!” (Maria Rebrîșorean)

Drum bun, Domnule Profesor. Ne-ați fost adevărat călăuzitor în viață, v-ați ocupat de copiii mai mult decât unii dintre părinți. Cred că în nici chiar într-o sută de ani Anieșul nu o să mai aibă un profesor de matematică la fel cum ați fost DUMNEAVOASTRĂ. O să vă port mereu în inimă. Drum bun, drum bun....” (Petru Lorințiu)

“El este mentorul, prietenul, bunicul, dar și al doilea meu tătic de la care am învățat că matematica nu e chiar așa înfricoșătoare pe cât părea, dar totodată a fost cel care mi-a deschis drumul spre minunata

literatură rusă și nu numai. Sunt cea mai recunoscătoare că am avut prilejul să cresc alături de un om cu un suflet așa mare și iubitor care nu a ezitat să ne împărtășească din vasta sa cunoștință, de fiecare dată.” (Sorina Oreille)

“Marea familie a Profesorilor de matematică din zonă - Someș, Ilve, Năsăud și Bistrița, a mai pierdut un Om și nu unul oarecare, ci chiar de la vârful ei. Noi, confrații tăi de limbă română de la școlile măierene și anieșene cu care erai într-o veșnică și cavalească competiție suntem alături de familia îndoliată în aceste momente de cumpănă și jale. Zbor lin spre stele, dragă TITUS, amintirea ta va rămâne veșnic vie în sufletele noastre împietrite de durere!” (Naros Iacob)

“Un om excepțional! A însemnat foarte mult în formarea mea ca și cadru didactic. Condoleanțe familiei. Matematica bistrițeană a mai pierdut încă un om deosebit... (Paul Soldanescu)

“Un OM deosebit. Mare păcat plecarea asta prematură. Poate că acolo undeva cineva are nevoie de lecții de matematică. Drum bun Domnu' Titus! (Silaș Călin Darius)

“A plecat la ceruri un OM DEOSEBIT, un PRIETEN ADEVĂRAT, un PROFESIONIST AL NOBILEI MESERII DE PROFESOR DE MATEMATICĂ, un COLEG PLIN DE BUNĂTATE care oricând era gata să te ajute la nevoie, să-ți dea cele mai bune sfaturi; Bunul Dumnezeu l-a chemat în împărăția Sa, parcă prea devreme! ÎL rog să-i ierte, prietenului meu Titus păcatele, să-i facă parte de odihna în pace! Familiei, sincere condoleanțe! (Ioan Tuns)

Rămas bun, d-le Titus...

Vio-Daniel Partene

In Memoriam – Titus Cărbune

Nu l-am cunoscut prea bine pe Titus Cărbune decât destul de târziu, atunci când între familia mea și cea a fratelui lui adorat, Viluț Cărbune, s-a cimentat o prietenie afectuoasă care, după cum merge vorba, parcă a existat dintotdeauna numai că noi n-am știut de ea... Cum de-altfel, dintotdeauna, "mergea" și vorba lui domoală aducând adiere de gând bun, primenită cu duioșie de suflet.

Mă închin smerit amintirii lui și pun pavăză paisprezece *semne* care-mi izvorăsc din obârșia cugetului, pe cât de greu, pe atât de modest față de imaginea marelui dispărut.

1. Ger de mod gerunziu această veste tristă pe care ne-a dat-o Lucia – cumnata lui Titus; la începutul unui septembrie cald, vreme stărnită și durută dincolo de miez de zodie... ”Titus al nostru a plecat la ceruri. Bunul Dumnezeu să-i primească sufletul lui în pace și lumină...”

2. Uite o cruce albă de mesteacăn înfiptă direct în trecătorul trup! Unde? În cimitirul din Anieș, dincolo de miazăzi și miazănoapte. Adică acolo unde Titus Cărbune își continuă parcă studiile sale de matematică celestă, neînțelegând de ce ecuațiile morții sunt cu mult, cu mult mai complicate decât inecuațiile vieții.

3. Împlinirile mici se nasc din bucurie și se rotunjesc din suferință. Invers, împlinirile mari, gândea cândva, la ceas de taină, Titus Cărbune, fără să-și ducă gândul, necum planul, până la capăt...

4. Călca Titus al nostru pe câmp, spunea fratele Viluț, într-un fel anume, care era numai al lui! Păi cum să nu, când, pe lângă pași, auzeam, pur și simplu, cum creștea iarba...

5. O spovedanie înaltă într-o mănăstire albă – Mănăstirea Pasărea de lângă București – ar putea fi și prilej de a cumpăni virtuțile lui Titus Cărbune. Am simțit-o aceasta discutând despre cel dispărut cu maica Antonina, măiereanca noastră la Mănăstirea Pasărea, într-o blândă zi de septembrie 2018, zi de pomenire a lui Titus, alături de Viluț, Lucia și Foișor.

6. Târziu, am început să înțeleg..., împrăștiat în lumina vecerniei, că văzduhul se așază greu peste unele morminte... E și cazul acestui OM mare - Titus Cărbune - aplecat mereu în căutare de adevăr chiar dincolo de umbre...

7. Rădăcină de salcie despletită-n oglizile apei... Așa și cărările noastre măiereane ori medieșene, dintre sat și colni, răsfirate printre sufletele celor plecați în căutare de cer, celor atât de dragi nouă: bunici, părinți, frate... Nu-i așa, Viluțule?

8. Așa am simțit eu și soția mea, profesoara Maria Avram, care i-a fost colegă la catedra de matematică a Școlii generale din Maieru timp de trei ani și i-a apreciat profesionalismul la modul absolut, starea de spirit al lui Titus Cărbune în toată vremea profesoratului. Cu cât profesorul a adunat în clepsidră mai mulți ani, cu atât trebuie să fi fost mai treaz în spirit. Și cu tola mereu plină de merinde sufletească, la fel cum venea odată demult la noi bunica – mereu cu straița plină de fructe și de amintiri.

9. Așa-ți vine parcă să zici trecând pe lângă cimitirele unde-și dorm somnul de veci profesorii măiereni: Duțu Telceanu, Grozoaia, Roman, Todoran, Mircea Ștefan, Dorel Bozga, Lazăr Ureche, Titus Regvald... și, mai nou, Titus Cărbune... Grele, tot mai grele trupurile din cimitir în bătaia razelor! Că, uite, parcă a început să se clatine luna...

10. O viață, ca aceea a profesorului Titus Cărbune, trăită, deși trudnic, așa de frumos, seamănă cu lumina calmă emanată de un măslin înflorit...

11. Titus Cărbune și-a iubit familia cu patimă, cu pornire năvalnică. Inima lui, mare cât roata carului, i-a cuprins înlăuntrul-i cu infinită dragoste pe soție, pe fiicele și pe nepoatele (nepoții) lui. Cu siguranță că și de-acolo, din ceruri, îi va veghea în continuare, amintindu-le mereu de versurile lui Victor Hugo: ”Mon vol est sûr / J'ai des ailes pour la tempête / Et pour l'azur !”

12. Cade frunza toamnei fără de speranță... La fel și gândul omului când simte că se apropie vremea. Vremea când va ajunge jumătate cruce, jumătate nume...

13. Și totuși... În sens înalt, plecarea din noi ar putea fi o stingere învățată pe de rost de sufletul care a migrat direct în flori...

14. Dă-ne, Doamne, clipe ușoare care să ne ocrotească lacrima cuvântului! Profesorul de matematică Titus Cărbune a fost un om de omenie. Prin el s-a demonstrat, dacă mai era necesar, adevărul bătrân, anume că „după moarte trăiești prin ceea ce ai făcut pentru alții și nu prin ceea ce ai făcut pentru tine”. Dumnezeu să-l aibă în paza Lui și să-i ocrotească sufletul în nesfârșita-I împărăție!

Lazăr Avram,

Doi oameni – două destine sub semnul matematicii

La un interval de șapte ani (27 septembrie 2011-5 septembrie 2018) au plecat dintre noi pentru totdeauna doi oameni de seamă ai școlilor măierene și anieșene, e vorba de Mircea Ștefan, „Domnu Mircea” cum era cunoscut de cei din jurul lui, trecut în lumea umbrelor și a celor drepiți la data de 27 septembrie 2011 și Titus Cărbune, plecat și el prea devreme la ceruri, în data de 5 septembrie 2018. Coincidența face ca amândoi să fie profesori de matematică dintre cei mai buni, ba pe deasupra, și directori coordonatori, Ștefan Mircea la Maieru și Titus Cărbune atât la Maieru, cât și la Anieș. Dacă tot vorbim de coincidențe, Mircea Ștefan a fost directorul școlii din Maieru cu cei mai mulți ani la activ, adică 27 de ani, iar Titus Cărbune a ocupat această funcție în perioada imediat următoare de după directoratul domnului Mircea timp de cinci ani, după care a luat în primire Școala „Justin Ilieșiu” din Anieș, ca director pentru vreo cincisprezece ani. Dacă Domnu Mircea a devenit cetățean de onoare al comunei Maieru în anul 1995, cu prilejul

sărbătorii „Zilelor măierene” de ce n-ar fi și Titus Cărbune, chiar dacă acum nu s-ar mai putea bucura de această distincție? Oricum cine va alcătui sau reactualiza un posibil, dar iată, necesar dicționar al personalităților măierene ca o completare a antologiei din 2015, intitulată *Autori măiereni* de Icu Crăciun și Iacob Naroș, (Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2015), va trebui să-i aibă în vedere neapărat pe cei doi matematicieni, directori de vază, dar și cu atâtea preocupări adiacente pe lângă cariera profesorală exemplară. Între discutabilele entități de autori (mulți) și scriitori (puțini), cred că și cea de personalitate complexă (rari) va trebui să fie reconsiderată și făcută cunoscută pentru cei care ne vor urma și, de ce nu, să se continue ridicarea de busturi celor care le merită, dar să nu ne uităm marii cititori ai școlilor noastre...

Așadar, două destine aparte din epoci diferite, dar atât de asemănătoare prin faptele și strădania cu care s-au dedicat școlilor, elevilor și, mai ales, semenilor din jurul lor. Să urmărim câteva repere fundamentale ale existenței lor, ale devenirii și înaintării progresive în carieră. Mircea Ștefan s-a născut la 7 februarie 1925, în comuna Măgura Ilvei, județul Bistrița-Năsăud, fiind cel mai tânăr dintre cei șapte frați, tatăl lor Vasile – notar și mama Mina, casnică. Urmează Școala Primară de la Sângeorz-Băi, între anii 1932-1936, apoi trece la Școala Normală de Învățători din Năsăud (1936-1940). Din cauza refugiului și-a părăsit cauzate de cedarea Ardealului de Nord în mâinile horthiștilor va continua studiile ca elev refugiat la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, între anii 1940-1944. De aici, trece la Școala de Ofițeri de Rezervă nr. 6 din Ineu-Arad. În urma participării pe frontul de vest Arad-Ineu a fost decorat și declarat veteran de război. Ca urmare a absolvirii Facultății de Matematică - Fizică, perioada anilor 1952-1955, Ștefan

Mircea a ajuns profesor de matematică-fizică. După ce a lucrat conștiincios în mai multe școli din zona Ilve-Someș (învățător-director la Școala Primară Săcături - Măgura Ilvei (1945-1946), învățător-director la Școala Primară din Măgura Ilvei (1946-1947) și profesor de matematică-fizică la Gimnaziul din Sângeorz-Băi (1947-1948), a urmat perioada de la Maieru cu începere din anul 1953, ca profesor de matematică, timp de 39 de ani, până la pensionare (1980). Ca Director al Școlilor Măierene a funcționat între anii 1953-1980, așadar, pe ansamblu, o carieră de peste 42 de ani în învățământ având-o alături pe învățătoarea Lucia Ștefan, fiica preotului greco-catolic Emil Ciurdăreanu din Nimigea, actualmente pensionară cu o vechime la Maieru de 42 de ani (1946-1988). Carmen, singura lor fiică, după studii strălucite peste tot, de la Cluj la București, a ajuns informatician pe lângă Parlamentul de la București, iar fata acesteia pe nume Iulia, cu studii în Franța, este azi medic diabetolog la Cluj-Napoca.

Pe de altă parte, la mulți ani distanță, Titus Cărbune s-a născut în Maieru, la 18 octombrie 1949, din părinții Maria și Toader, fiind cel mai mare dintre cei trei băieți, Viluț și Toader, alături de cele două fete, Maria și Ana. Titus a urmat Școala Generală din Maieru, apoi Liceul Teoretic „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi, I. P. 3 din Baia Mare, după care a terminat Facultatea de Matematică Mecanică din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. S-a specializat după anul 2000, prin Studii academice Superioare de informație aplicată și programare. Ca director la Maieru, a continuat pe Ștefan Mircea între anii 1986-1990, după un stagiul de profesorat de 12 ani, iată o altă legătură dintre cei doi, o preluare de ștafetă pe linie de directorat, dar și de specialitate, după care a trecut la Anieș până când a ieșit la pensie.

Pentru unele date personale m-am orientat după cele două articole, primul din 2011, din „Cuibul visurilor”, Anul XVI, nr. 5/ 99, octombrie, p. 1 și 2, intitulat „Domnu Mircea - In memoriam”, scris de Sever Urșa și recentul intitulat „Profesorul Titus Cărbune nu va mai fi cu noi”, discurs susținut la înmormântare de către Icu Crăciun și publicat în „Răsunetul” de vineri, 09/ 07/ 2016. De asemenea, am consultat „Dicționarul Culturii și Civilizației Populare al județului Bistrița-Năsăud, Volumul I Țara Năsăudului”, Ed. Napoca Star, Ediția a II-a, coord. Ioan Seni, Cluj-Napoca, 2010, p. 85).

Să reiterăm pe scurt direcțiile și domeniile de activitate extrașcolară a celor doi înaintași, mai întâi, Mircea Ștefan, care pe plan social și cultural s-a preocupat de formația corală, dar și de publicația „Cuibul visurilor”, primele zece numere, ca grafician și pictor asigurând prezentarea grafică a variantei pentru elevi, între anii 1967-1976. Alte direcții ale activității extrașcolare sunt: organizarea muzeului local dedicat lui Liviu Rebreanu alături de profesorul Sever Urșa; deputat cu specializare în administrația Maierului; viceprimar în patru legislaturi fără implicații vădite din punct de vedere politic, aproape ca onorific. A primit de-a lungul anilor premii și distincții, inclusiv cea de cetățean de onoare al comunei Maieru, din anul 1995. A rămas în amintirea sătenilor și a elevilor ca un geometru al grădinaritului, exigent pe linia lecțiilor la clasă, cu mult tact pedagogic. Prin cele dezbătute cu fiecare dintre dascăli, dovedea o orientare și o pregătire temeinică indiferent de specialități, iubitor de lectură, totdeauna cu cartea zilei la îndemână, receptiv la actualitatea de zi cu zi și, mai ales, ancorat în realitatea satului acelor ani, puțini își mai amintesc acele caricaturi satirice prin care se combatteau superstiții locale...

Pe lângă misiunea de profesor de matematică și director, Titus Cărbune s-a implicat în activitățile Astei ca vicepreședinte local și în formația de salvamont din Rodna Veche, timp de opt ani. Din 1973, până la pensionare a fost profesor - metodist al ISJ Bistrița-Năsăud, a condus cercurile pedagogice de matematică din zonă și a alcătuit subiecte pentru olimpiade și concursuri de matematică. A publicat articole științifice în „Cuibul Visurilor”, cum a fost „Arborele genealogic al familiei Moisil”, dar și în „Didactica Nova” și revista „Mate.” A iubit cartea, cenaclul și activitățile cu caracter cultural-științific. A editat volume de exerciții și probleme pentru clasa a V-a, în 2007, iar în 1995, ca răsplătă a întregii activități didactice a fost răsplătit cu „Medalia Jubiliară a Gazetei de Matematică – 100 de ani de apariție”

Adio până la a doua venire celor doi colegi, prieteni, înaintași, atunci când cei din lumea cifrelor se vor reîntâlni cu confracții din galaxia cuvintelor și, în mod sigur, își vor continua veșnica lor dispută cavalească în pregătirea celor rămași neinstruiți la socotit și scris-citit.

Odihniți-vă în pace!

Iacob Naroș

În lumina unchiului Titus,

În ziua de 4 septembrie 2018 o mare lumină s-a stins dintre noi când unchiul meu, domnul profesor Titus Cărbune ne-a părăsit cu trupul după o luptă curajoasă și îndelungată, dar spiritul lui și dragostea lui luminează încă în noi, împreună cu toate amintirile pe care ni le-a sădit cu căldură și bunătate. Unchiul Titus a fost un om cum nu mulți oameni sunt – drept, bun, înțelept, curajos, cald și veșnic neobosit în toate aspectele vieții și totodată un bun soț, tată, frate, bunic, profesor, prieten, unchi.

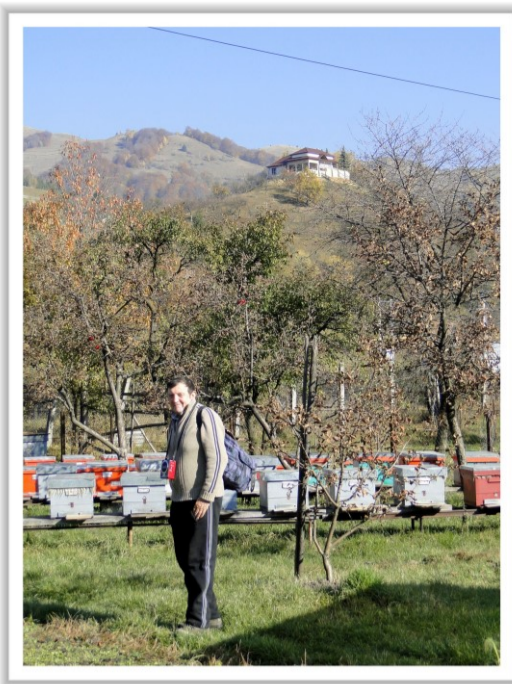
Prima mea amintire despre unchiul Titus este o casă mare de lemn, cu un târnaț în care atârna flori și cu o verandă înspre grădină. Aici privirea alunecă peste o masă încăpătoare și darnică, și urmărește rândurile vesele de flori – până în fundul grădinii; printre flori se unduiește o pisică mlădioasă, iar în zarea florilor de-abia se ivesc stupii de albine. Unchiul Titus e așezat la masa cea darnică aplecat peste caiete și cărți de matematică, iar lângă el – un băiat slăbuț cu părul vâlvoi, cu vocea ca o cascadă de entuziasm nestăvilnit – e fratele meu, Victor. Se discută idei serioase și obscure, gândurile se încetșează, acolo sunt lucruri pentru copiii mai mari – voi ajunge și eu cândva printre ei, după ce voi învinge scrisul, cifrele, matematica, veșnica mea dușmancă.

Anii trec și iată, încă o tabără de matematică pe Anieș, la Valea Secii, unde îl văd și acum pe fratele meu radiind, mândru ca niciodată. Unchiul Titus ne zâmbește larg, din pragul cabanei de lemn, în vreme ce mașina noastră se îndepărtează. Ne face cu mâna multă vreme și cu surâsul lui ne petrece. Îmi doresc și mai tare să știu matematică, să fiu și eu acolo.

Unchiul Titus pare mereu neschimbat, ani după ani: un zâmbet mare radiind o căldură aparte, o glumă scânteind în ochi, luându-și parcă zborul de pe buzele lui către noi, mâini care se ridică în văzduh într-o îmbrățișare largă, puternică, de bun venit, o îmbrățișare de urs, o voce adâncă în care răsună timpul ca o scorbură de copac înțelept. Mai întâi aud vocea unchiului, pe urmă percep făptura lui caldă și darnică și îmbrățișarea de bun venit.

Iată-l mai apoi pe unchiul meu cu soția lui – mătușa Maria, pe care o cunosc de copilă ca "Măricuța" – alături de mămuca mea, la masa dinspre grădina cea mereu tânără; iată-l apoi în podul casei odihnitoare – pod plin de faguri de miere, de roșii plesnind coapte și vii, de cărți și de belșug – în timp ce un ginere emoționat se îmbracă în fața oglinzii străambe, tradițional autentice. Și îl mai văd aievea – nu cu mulți ani în urmă – pe unchiul Titus venind în ograda mămucai cu o copilă dulce pe brațe, cel mai mândru și mai fericit om din sat, topit de dragoste și totodată demn și cald, râzând nesfârșit. "Ai să vezi tu, Viluț, când îi fi bunic!", zicea el spre tatăl meu, care mustăcea a îndoială.

Unchiul Titus în fața bibliotecii lui tăcute și bătrâne, dăruindu-mi un volum de Dostoievski; unchiul Titus la ziua de naștere, cu întreaga familie, la păstrăvăria dintre munți, toți la o masă mare și veselă, un tort de ciocolată, mă bate cald pe umăr și fără să mă întrebe prea multe eu știu că el e alături, el e familie, e aproape și e puternic ca o stâncă. E așa multă dragoste în unchiul Titus și în jurul lui, încât nici nu știi că sentimentul cald care te învăluie statornic e dragoste. Lângă el căldura, siguranța și încrederea

se simt de parcă ar fi cel mai normal lucru pe lume și numai acum, când nu mai e alături, lumea revine la contururile ei incerte, fluide, în care fiecare își caută permanent un punct matematic de echilibru.

Am crezut mereu că o dată ce voi învinge matematica sau științele abstracte, voi citi o carte interesantă de filozofie sau de istorie, i-o voi da apoi unchiului Titus și vom sta apoi la povești. Dintr-o copilărie rămasă parcă în negură, au rămas și lucruri de zis, lucruri de dovedit, a rămas și năzuința de a-i fi mai aproape prin cuvinte – a rămas parcă o punte de străbătut între noi, pe care nu voi mai merge niciodată.

În ziua de rămas bun, văd sute de oameni adunați în întristare și îl văd pe unchiul Titus ca printr-un caleidoscop: profesorul neobosit a generații și generații de elevi, printre care și primarul Maierului; prietenul darnic și atent, care salvează cărți și reviste pentru cei care n-au; tatăl și soțul adevărat, iubind și iubit fiind mai mult decât poate fi descris în cuvinte; bunicul și fratele cel mare; liantul și stâncă între frați. Profesorul Titus Cărbune, salvamontist, căutătorul în munți, cu pasul vioi și tânăr, cu inima plină de liniște și răgaz, gânditorul și exploratorul în tărâmul matematicii, deschizător de drum și de noi provocări în paginile gazetei matematice – flacăra ce luminează pe alții, după cum s-a spus.

Regrete mă cutremură în valuri și valuri. Lumea s-a schimbat parcă, un gol nevăzut urlă în jurul meu, dar lumea e de fapt aceeași. Un om mare s-a stins, un mare profesor, și niciodată nu vom mai spune ”bună” sau ”la revedere”, ”tată”, ”soț drag”, ”Tituț” sau ”frate” sau ”unchi”, ”prietene” sau ”domnule profesor”, unchiului Titus. Îmbrățișarea sa nu ne mai cuprinde, vocea sa nu mai răsună. Abia acum simt că nu a fost vreodată vorba de matematică, nici de idei mărețe. A fost mereu doar șansa, dar mai ales privilegiul să îl cunosc și să mă aflu în apropierea unchiului, a profesorului Titus Cărbune, atinsă fiind de dragostea și căldura lui pentru cei ai lui, pentru elevii lui, pentru prietenii lui, pentru lumea lui, în care a trăit așa de demn și de frumos.

Titus Cărbune nu mai este, dar noi, cei rămași, trăim în continuare în zarea lui luminoasă, în lumina lui pe care purtăm în suflet.

Maria Cărbune

În amintirea veșnică a iubitului meu unchi, profesor și prieten Titus,

Acum, la primirea vestei tragice, cu greu reușesc să îmi aleg cuvintele spre a evoca amintirea vie din aprilie 2018, de la *Sărbătoarea Măierenilor*. Bucuria revederii de atunci mi-a umplut sufletul, căci unchiul meu era întocmai așa cum îl cunosc de când sunt copil, cu vocea-i blajină, plină de dragoste și de sinceră bucurie.

Numeroase amintiri din copilăria mea măiereană dăinuie vii în memorie – zile toride de vară sau zile reci și scurte de iarnă, pe care le petreceam la Maieru și în Anieș unde întotdeauna ne întâlneam noi cu unchiul Titus să petrecem o seară pe veranda cu vederea spre vărfurile Laptelui și Puzdrelor. Aici – la o masă lungă și primitoare, asemenea meselor întinse la Maieru la vreme de sărbătoare – îl vedeam adesea pe unchiul Titus alături de prietenii lui cei mai apropiați, între care prof. *Iosif Paneș* (fiz.), prof. *Valer Pop* (mate.) și mulți alții, de bună seamă.

De fiecare dată ne duceam împreună și pe la stupii din grădină; îmi povestea acolo câte ceva curios și interesant despre viața familiilor de albine, mai deschidea vara câte un stup și-mi dădea să gust din fagurii de miere.

Dincolo de bucuria verilor petrecute la Maieru cu familia și cu verișorii mei, unchiul Titus mi-a fost un adevărat mentor când a venit vorba de matematică.

Într-o vacanță de iarnă, acum mai bine de 15 ani pe la 5 dimineața se oprește trenul de Ilva Mică-Rodna Veche în halta Anieș, unde mă așteaptă unchiul Titus, pe peronul cu zăpada până la genunchi, cu gândul ca nu cumva să fi adormit în tren, până la Rodna.

Eram acolo pentru o săptămână plină de matematică, numai noi doi, într-o odaie încălzită cu lemne într-o sobă de teracotă. Rezolvam de zor exerciții din *Gazeta Matematică* sau din *Culegeri de probleme*. Dintre problemele rezolvate unele îl aveau printre autori chiar pe unchiul Titus sau pe dl. prof. Valer Pop.

Unchiul Titus a știut să-mi insuflă încredere și dragoste de matematică, fapt care a condus la pasiunea mea pentru matematică și care acum stă la baza algoritmilor de calcul pe care-i folosesc în profesia de inginer, pe care o practic astăzi. Mă întorc cu gândul și acum la acea vacanță de iarnă, când împreună cu unchiul meu apreciam sau criticam împreună eleganța problemelor, a soluțiilor propuse sau a soluțiilor posibile. Adeseori în discuțiile pe marginea problemelor mă făcea să întrezăresc mult mai mult decât soluția în sine, iar unchiul, profesorul Titus știa întotdeauna să aducă

contextul matematic potrivit, știa să stimuleze creativitatea și curajul meu de a cerceta soluții noi.

La puțin timp după aceea m-a luat în prima mea *Tabără de matematică*, împreună cu alți copii de pe Valea Someșului Mare.

Discuțiile au continuat de-a lungul anilor – mai întotdeauna îl sunam să vorbim despre ultimul meu concurs, despre ultima mea olimpiadă din fazele de municipiu sau de la națională.

Și astăzi l-aș mai suna de-ar fi fost să fie...

Cu dor nespus de unchiul meu, Titus,

Victor Cărbune

Carte... către MAMA (... în împărăția Cerurilor)

*Măicuță dragă, cartea mea
Găsească-mi-te-n pace!
Pe-aici e vânt și vreme grea, (*)*

...

... și neamu' nostru – zace.

Să știi și tu – îți dau de veste:
*În jis – ieri te cântai în prag,
De astăzi' badia nu mai este,
De-l vez', să-ți spui că nă-o fost DRAG!*

(*Coșbuc, *O Scrisoare...*; badea – fratele mai mare)

Drum bun, în lumina harului Dumnezeiesc, frate drag!
Tare fericiți am fost de-o'mpreună.
Din inimile noastre nu vei pleca nicicând.

Anul 1918. Memoria documentelor.

Formularea din titlu definește modelul atitudinal pe care îl propunem în analiza surselor și resursei istoriografice referitoare la centenarul Marii Uniri. Nu este întâmplătoare această abordare, deoarece despre subiect s-a scris și se va mai scrie – cel puțin în 2018 - în tradiția noastră istoriografică, care „abordează” în acest registru teme majore ale trecutului, în momente aniversare.

Transformările de la sfârșitul Marelui Război au determinat și concentrarea eforturilor fruntașilor mișcării naționale românești pentru realizarea dezideratelor care veneau din trecutul îndepărtat și-și cereau impunerea în practica guvernării unui regim vetust, sau, în ultimă instanță, înlocuirea lui, prin aplicarea principiului autodeterminării popoarelor. Efortul lor a fost încununat prin izbânda de la 1 decembrie 1918. Nu întâmplător, generația unirii a determinat și modul de transmitere a trăirilor și faptelor de atunci, urmașilor. Pentru prima dată, românii erau adunați în granițele aceluiasi stat și-și puteau decide singuri soarta viitoare. Au fost clipe, momente solemne, care trebuiau asumate în creuzetul valorilor perene ale noului stat național unitar român.

De aceea, s-a început cu prezentarea evenimentelor din perioada războiului, inclusiv a realizării actului unirii și apoi, a consemnărilor unor participanți direct implicați.

În acest context, interogația asupra temei ne descoperă în primul rând, *cronologia* evenimentială pentru Transilvania. Reținem în acest sens, următoarele repere:

- 17 ianuarie 1918: Apare, la Paris, primul număr din publicația săptămânală „La Roumanie” care avea drept scop sprijinirea, în emigrație, în plan publicistic și diplomatic a revendicărilor românești.

- 5 februarie 1918: Ultimatumul adresat de feldmareșalul Von Mackensen guvernului român aflat în exil la Iași, „pentru a-și lămurii poziția”.

- 28 februarie 1918: Amos Frâncu adresează o scrisoare deputatului Ștefan Cicio-Pop, în care arăta că nu exista „decât o singură soluție: renunțarea deputaților la mandat, motivat pe bază strict legală și constituțională, punând în lumina adevărului stările create și lămurirea obștei, printr-un manifest”.

- 27 martie 1918: Sfatul Țării de la Chișinău a decis unirea Basarabiei cu România, „în puterea dreptului istoric și de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta, se unea pentru totdeauna cu România”.

- 2 aprilie 1918: Ștefan Cicio-Pop îi răspunde lui Amos Frâncu arătând că „exclusiv, Conferința Națională este autorizată a delibera în această chestiune primordială, dat fiind că, Conferința (sic!) Națională ținută în 1905 a hotărât intrarea partidului în luptele electorale”.

- 9 aprilie 1918: Scrisoarea de răspuns a vice-președintelui Partidului Național Român adresată lui Amos Frâncu, în care arată că este „întru toate de acord cu părerile d-lui. Gheorghe Pop de Băsești, a d-lui. Dr. Ștefan Pop și cu ale celorlalți fruntași și acțiunea D-voastre, și din partea-mi, o dezaproab, și, între împrejurările de față, o țin neactuală și păgubitoare cauzei”.

- 30 aprilie 1918: Proces-verbal privind constituirea la Paris a Comitetului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina: „Am hotărât să scuturăm jugul secular, luptând în rândurile marilor noștri Aliați. Noi, românii din Transilvania și din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, aflându-ne în Franța și întrunindu-ne azi la Paris, ne angajăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de sub jugul străin, prin toate mijloacele ce se află în puterea noastră și cu concursul și participarea fraților noștri din România, constituind

- 7 mai 1918: a fost încheiată Pacea de la Buftea-București care prevedea: ocuparea Dobrogei de Puterile Centrale, rectificări de frontieră în favoarea Austro-Ungariei pe aliniamentul Carpaților, desființarea armatei române, cedarea către Germania a monopolului asupra petrolului românesc pe o perioadă de 90 de ani.

- 9 mai 1918: moare la București „poetul țăranimii”, George Coșbuc.

- 5 iulie 1918: Se înființează, la Washington, din inițiativa lui Vasile Stoica, Liga națională română, cu scopul de a face propagandă în jurul problemei românești; la 13 septembrie, fuzionează cu Comitetul național român.

- 19 iulie 1918: Se constituie în Italia, la Cittaducale, „Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina”, sub conducerea profesorului Simion Mândrescu, cu scopul de a organiza pe prizonierii români din armata austro-ungară în legiuni care să participe la luptă alături de armata italiană.

- 6 septembrie 1918: Se creează, la Paris, Consiliul Național Român Provizoriu, care, în 3 octombrie, a proclamat formarea Consiliului Național al Unității Române, organ reprezentativ, având în conducere pe Take Ionescu, Vasile Lucaciu, Octavian Goga, dr. Constantin Angelescu și Ioan Th. Florescu (vicepreședinți). Consiliul este recunoscut la 12 octombrie de guvernul francez, la 5 noiembrie de guvernul S.U.A., la 11 noiembrie de guvernul englez, iar la 22 noiembrie de cel italian drept exponent al intereselor poporului român.

- 15 septembrie 1918: Congresul de la New York al românilor, cehilor, slovacilor, polonilor, sârbilor, croaților și rutenilor votează o moțiune prin care se cere dezmembrarea Austro-Ungariei și eliberarea tuturor popoarelor asuprite.

- 6 octombrie 1918, Iași: Declarația românilor ardeleni și bucovineni refugiați pe teritoriul României, în care se arată că „doresc să fie liberați de sub jugul monarhiei Austro-Ungare și sunt hotărâți să lupte, prin toate mijloacele și pe toate căile, ca întreg neamul românesc să fie constituit într-un singur stat național și liber”.

- 12 octombrie 1918: La Oradea s-a întrunit Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Transilvania pentru a adopta declarația de următorul conținut: „Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ardeal și Ungaria, costată că urmările războiului îndreptătesc pretenziunile de veacuri ale națiunii române la deplina libertate națională”.

- 16 octombrie 1918: Manifestul împăratului Carol I de Habsburg „Către popoarele mele credincioase” în care propunea reorganizarea Austro-Ungariei într-o federație de șase state independente, în care Transilvania rămânea mai departe în componența Ungariei.

- 18 octombrie 1918:

Alexandru Vaida Voevod a citit în parlamentul de la Budapesta declarația Partidului Național Român din 12 octombrie 1918, în care arăta că „în baza aceluși drept natural, că asupra sorții sale fiecare națiune să dispună ea însăși, pe care drept guvernul Ungariei, prin oferta de armistițiu a monarhiei încă l-a recunoscut, Națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește să-și valideze acest drept și în consecință, pretinde și pe seama ei dreptul ca ea însăși, în mod liber și fără de vreo influență străină să-și stabilească așezarea ei ca stat și raportul ei de coordonare între națiunile libere”.

- Manifestul „Către popoarele lumii” al Marelui Sfat Național Român din Transilvania, în care se afirma în fața opiniei publice mondiale dorința de a se uni cu România.

- 27 octombrie 1918 – vizita la Budapesta a arhiducelui Iosif, în calitate de „homo regius”, pentru a trata cu șefii partidelor politice alcătuirea noului guvern maghiar.

- A avut loc la Cernăuți o mare adunare care a decis proclamarea Adunării Naționale Constituante a Bucovinei, care a decis „unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într-un stat național independent.

- 28 octombrie 1918 – Proclamația „Către Națiune” a arhiducelui Iosif.

- 29 octombrie 1918 – Alexandru Vaida Voevod a fost primit în audiență de arhiducele Iosif.

- Se constituie Sfatul Național Român al comitatului Bistrița-Năsăud.

- 30 octombrie 1918 – S-a constituit Consiliul Național Român al Națiunii Române din Ungaria și Ardeal, alcătuit din delegații Partidului Național Român, Dr. Teodor Mihali, Dr. Alexandru Vaida-Voevod, Dr. Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Dr. Aurel Vlad și ai Partidului Social-Democrat al românilor din Ungaria, Ioan Fluieraș, Iosif Jumanca, Enea Grapini, Bazil Surdu, Tiron Albani și Iosif Renoiu.

- S-a constituit la Viena, Senatul Central al Ofițerilor și Soldaților Români, care a hotărât ca toți ofițerii și soldații să stea neclintii în serviciul cauzei sfinte a Națiunii Române, alegerea unui senat al ofițerilor și soldaților români, organ central ce avea între membrii săi și reprezentanți ai diferitelor corpuri de armată în care se aflau și români și care urma să se pună în legătură cu militarii români din întreaga monarhie și să facă un apel către toți ofițerii și soldații români.

- 31 octombrie 1918: Proclamația „Către Națiunea Română”, în care se aduce la cunoștință opiniei publice constituirea Consiliului Național Român Central ca unicul for de conducere al românilor transilvăneni și principiile lui de acțiune.

- 2 noiembrie 1918: Manifestul prin care se anunță constituirea Senatului Național Român din Ardeal cu sediul al Cluj, ca Secție Civilă și Militară a Consiliului Național Român Central de la Arad, care „stă neclintit pe temeiul dreptului sfânt, ca națiunea independentă română să-și croiască singură soarta și rezervă exclusiv adunării naționale suverane hotărârea asupra așezării viitoare de stat a întregului popor român”.

- 3 noiembrie 1918:

- Directiva Consiliului Național Român Central privind formarea Consiliilor și Gărzilor Naționale Românești comitatense, cercuale și locale.

- Manifestul prin care se anunță constituirea la Bistrița a Sfatului Poporal al comitatului Bistrița-Năsăud, care „face poporul băgător se seamă că toate hotărârile legale referitoare la susținerea ordinii publice, apărarea averii, sau a siguranței personale stau și astăzi în vigoare și aceea care ar lucra contra legii, vor fi aspru pedepsiți”.

- Manifest al Sfatului Național Român din Ardeal semnat de Amos Frâncu în care solicită: „păziți pacea și așteptați în liniște poruncile sfatului Național! Păziți frăția și pacea cu toate neamurile din Ardeal! Dați tribunilor Voștri tot ajutorul pentru pacea tuturor”.

- Directiva Consiliului Național Român Central, semnată de Teodor Mihali, denumită „Spre orientare”, în care sunt expuse principiile pentru constituirea și organizarea consiliilor naționale române comitatense.

- Circulara Consiliului Național Român al comitatului Solnoc-Dăbâca referitoare la constituirea consiliilor naționale române comunale și a gărzilor naționale române.

- În adunarea poporului român din Năsăud s-a decis „înlăturare imediată a organelor administrative, a jandarmeriei, a primarului și notarului comunal pe motiv că în decursul războiului aceste organe au abuzat în măsură nemaipomenită de puterea lor oficială”.

- Procesul-verbal luat la Năsăud, în adunarea de constituire a Comitetului Național și a Gărzii Naționale Române.

- 5 noiembrie 1918: Telegrama de la Washington, semnată de secretarul de stat al Afacerilor Străine, Robert Lansing, adresată guvernului român, în care se arată că „Statele Unite sprijinesc postulatele poporului român în lăuntrul și în afara granițelor Regatului și nu va între-lăsa ca în timp potrivit, să-și valideze influența, ca poporul român să-și redobândească drepturile politice și teritoriale juste”.

- 6 noiembrie 1918: Manifestul Consiliului Național Român Central „Către Națiunea Română”.

- 7 noiembrie 1918: Consiliul Național Român Central hotărăște înființarea de gărzi naționale și de gărzi civile sătești pe întreg teritoriul locuit de români în Transilvania și Ungaria, pentru „păstrarea liniștii și averii fiecăruia”.

- Apare la Bistrița „Glasul Vremei”. Organ național ocazional, în care au fost publicate articole referitoare la conduita românilor, organizarea gărzilor naționale, jurământul lor, directive ale Consiliului Național Român Central și ca supliment, sub titlul „Frați români”, deoarece „cheagul care unește mai mult un popor și îl împintenează mai mult la muncă și fapte mari este cântarea”, poezii patriotice.

- 9 noiembrie 1918: Raportul lui Iulian Marțian către Sfatul Național Român din Cluj, prin care comunică înființarea și activitatea Gărzii Naționale Române din Năsăud.

- 9 noiembrie 1918: Ordin al locotenentului Cerbulescu, comandantul militar al Năsăudului, prin care dispune restaurarea fostelor autorități administrative, reprimirea locuitorilor alungați și modificări în mersul trenurilor pe calea ferată someșană.

- 10 noiembrie 1918:

- Nota Consiliului Național Român Central adresată guvernului Ungariei, în care preciza că „în urma dezvoltării precipitate a evenimentelor, am ajuns la convingerea că, în conformitate cu drepturile de liberă dispunere a popoarelor și, în interesul națiunii române și al minorităților conviețuind cu românii, în scopul menținerii ordinii publice și siguranței persoanelor și avutului lor, este necesar ca, de pe acum, să preluăm întreaga putere a guvernului în ținuturile locuite de români în Ungaria și în Ardeal.

Aceste ținuturi cuprindeau următoarele comitate: Timiș-Torontal, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Satu-Mare, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Dobâca, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Turda-Arieș, Hunedoara, Ciuc, Sălaj, Cojocna, Mureș-Turda, Alba Inferioară, Târnava Mică, Târnava Mare, Odorheiu, precum și în părțile locuite de români din comitatele Bichiș, Cenad și Ugocea”.

- Telegrama secțiunii Partidului Social-Democrat Român din Rodna prin care „și manifestează devotamentul față de Consiliul Național Român”.

- 11-23 noiembrie 1918 Consemnări zilnice referitoare la organizarea și activitatea Consiliului Național Român din Năsăud.

- 13-14 noiembrie 1918: au avut loc la Arad tratative între reprezentanții Consiliului Național Român Central, Dr. Ștefan Cicio-Pop, Goldiș Vasile, Aurel Vlad, Aurel Lazăr, Ioan Suci, Virgil Bontescu, Petru Groza, Mihail Groșan, Iustin Mareș, Cornel Iancu, Gheorghe Crișan, Sever Miclea, Valer Pop, iar din partea socialiștilor români, Iosif Jumanca, Ioan Fluieraș și Enea Grapini și reprezentanții maghiarilor, Oskar Jászai, Dezideriu Bokany, social democrat, Dr. Iuliu Racz, secretar de stat, Dr. Otto Roth, comisarul guvernial al Banatului, Dr. Ștefan Apathy, comisarul guvernului al comitatului Cojocna, Somló Bodog, profesor universitar, Dr. Varjassy Ludovic, comisar guvernial al comitatului Arad.

- Manifestul Marelui Cartier General al Armatei Române:

ROMÂNII!

Din înalt ordin al Majestății Sale, Regele Ferdinand I, în urma chemării Comitetului Național Român, armata noastră a trecut Carpații, pășind cu dragoste frățească pe pământul Transilvaniei; oștirea română vine în numele unor sfinte drepturi naționale și omenești, pentru a garanta libertatea deplină a tuturor.

Însuflețiți de aceste gânduri, asigurăm pe toți locuitorii pământului românesc până la Tisa și Dunăre, fără deosebire de neam și lege, că vom păzi cu credință viața și avutul tuturor.

Îndemn deci întreaga populație ca, sub pavăza oastei române, să-și continue ocupațiile obișnuite, astfel ca viața normală în sate și orașe să nu sufere nici o turburare.

Fiecăruia locuitor i se va respecta libera exercitare a drepturilor sale cetățenești, dar în același timp, se pune în vedere tuturora, că orice încercare de a provoca dezordinea, de a săvârși acte de violență sau de nesupunere, se va pedepsi cu toată severitatea.

Șeful Statului Major, general de armată, general Prezan.

- Guvernul României emite la Iași documentul de acreditare a misiunii lui Solomon Haliță la frunțașii mișcării naționale românești din Transilvania, care specifică că „este însărcinat a se pune în raporturi cu Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Ungaria, pentru a stabili modalitățile în care Guvernul Român va trebui să vină în ajutorul fraților noștri în aceste momente grele pentru națiunea noastră”.

- 14 noiembrie 1918: Scrisoarea trimisă de Ion I. C. Brătianu prin Solomon Haliță, de la Iași, în care se pronunță pentru „unirea desăvârșită a tuturor sufletelor și a tuturor ținuturilor, libertate și dreptate pentru toți de orice neam și orice religie, dezvoltarea larg democratică, reforme electorale și agrare”.

- 17 noiembrie 1918: Consiliul Național Român din Năsăud aderă la deciziile Consiliului Național Român Central de la Arad.

- 18 noiembrie 1918: Manifest către popoarele lumii, prin care Consiliul Național Român Central afirmă în fața opiniei publice mondiale dorința românilor transilvăneni de a se uni cu România.

- Ordin de zi nr. 1 al Gărzii Naționale Năsăud referitor la constituire.

- 20 noiembrie 1918: Apelul Comandei Supremă a Gardelor Naționale Române din Ungaria și Transilvania „Către națiunea română” în care solicita susținerea acestor unități alcătuite de populația română.

- Convocarea de către Consiliul Național Român Central a adunării de la Alba-Iulia: „„Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizațiunii omenești a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina cunoștinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și a principiului liberei dispozițiuni a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluțiunea istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să-și hotărască însăși soarta de acum înainte. Națiunea română din Ungaria și Transilvania are să-și spună cuvântul său hotărâtor asupra sorții sale și acest cuvânt va fi respectat de lumea întreagă. În scopul acesta convocăm Adunarea Națională a națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba-Iulia, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de duminică, în 18 noiembrie (stil vechi)/1 decembrie (stil nou) a.c., la orele 10 a. m.”.

- La adunarea de la Alba-Iulia urmau să participe: „1. Episcopii români din Ungaria și Transilvania. 2. Toți protopopii în funcțiune ai celor două confesiuni românești. 3. Câte un exmis al fiecăruia consistoriu și capitlu. 4. Câte doi exmiși ai societăților culturale, asociațiunea fondului de teatru, asociațiunea arădană, etc. 5. Câte doi exmiși din partea fiecărei reuniuni femeiești. 6. De la fiecare școală medie/gimnaziu/școală reală, apoi, de la fiecare institut teologic, pedagogic și școală civilă, câte un reprezentant al colegiului profesoral. 7. Câte doi delegați ai fiecărei reuniuni învățătoarești. 8. Garda Națională, reprezentată prin câte un ofițer și un soldat din fiecare secțiune comitatensă. 9. Câte doi delegați de la fiecare reuniune de meseriași. 10. Delegații Partidului Social-Democrat Român, ca reprezentanți ai muncitorimii organizate. 11. Tinerimea universitară, prin câte doi exmiși ai săi și, în fine: 12. Fiecare cerc electoral în care locuiesc români, prin cinci reprezentanți/delegați”.

- „Îndată ce s-a aflat că adunarea națională s-a fixat pe ziua de 1 decembrie 1918, au început pregătiri febrile, în conformitate cu instrucțiunile. În toate părțile era o bucurie de nedescris și, nu cred că vreodată în istoria țărilor, să se fi cunoscut un mai pronunțat dor de unire, încât din toate unghiurile Ardealului, Banatului și cele mai îndepărtate părți ale Ungariei locuite de români, necruțând nici o jertfă, alergau la Alba-Iulia, pentru a-și exprima răspicat și hotărât, că vor unirea pe vecie cu țara mamă”.

- Măsurile de pază și siguranță au fost luate deja cu două zile înainte de ziua adunării. Aceste măsuri au constat din următoarele:

1. *Siguranța în oraș*, asigurată prin puternice pichete, repartizate pe sectoare, apoi, plasați pe acoperișele caselor și turnurilor de biserici de unde se domina.

2. *Siguranța în cetate*, prin faptul că a fost ocupată sala Cerului Militar cu zile înainte de un puternic detașament militar sub comanda căpitanului Ioan F. Negruțiu. Aci urma să se țină adunarea. Apoi, alte măsuri polițienești, luate în diferitele puncte ale cetății.

3. *Asigurarea circulației* prin cordoane armate, iar la intrări și încrucișări de drumuri, indicațiunile erau date de către ofițeri și subofițeri. Erau anumite norme stabilite conform cărora în oraș nu se putea intra individual, decât cu legitimație și în coloane, numai având în frunte pe preotul, intelectualii și primarul comunei respective.

4. *Asigurarea adunării pe câmpia Albei-Iulii* prin pichete posturi fixe, alimentate de detașamente puternice de la cazarmile apropiate. Câmpia era înconjurată la mari distanțe de un cordon de soldați, prin care nu se putea trece decât în grupuri compacte, ori având legitimație specială.

5. *Pentru a preveni vreun atac din afară* sediul adunării naționale, cât și a întrunirii poporului a fost înconjurat cu trei cordoane de avanposturi, care spre punctele periferice erau tot mai răzlețe și a cărui cerc extern era în afară de bătaia puștii, la o distanță circa 6.000 metri, în pădurile și pe dealurile ce împrejmuesc Alba-Iulia, în afară de aceste măsuri s-a mai asigurat și organizat un serviciu sanitar în oraș și pe câmpia unde se ținea adunarea poporului, punându-li-se la dispoziție și mijloacele necesare de locomoțiune. În afară de aceasta, s-au luat chiar și măsurile în vederea plecării mulțimii din Alba-Iulia.

- 21 noiembrie 1918: Solomon Haliță trimite prin curier la Iași, după consfătuirea de la Dej cu Teodor Mihali și Alexandru Vaida Voevod, primul raport către Guvernul României, în care solicită ca „trupele Înțelegerii/Antantei să ocupe fără amânare linia strategică dintre hotarul etnic maghiar și român”.

- 22 noiembrie 1918: Consiliul Național Român Central din Transilvania cere, ultimativ, guvernului maghiar să-i recunoască puterea deplină asupra teritoriului Transilvaniei.

- 23 noiembrie 1918: Apel către românii din văile Someșului și Bârgăului pentru a alege cinci delegați ai cercului electoral Bistrița pentru adunarea de la Alba-Iulia.

- A fost ales ales delegat pentru adunarea de la Alba-Iulia din partea Gimnaziului grăniceresc din Năsăud profesorul Nicolae Drăganu;

- 26 noiembrie 1918: Au fost aleși delegați ai cercului electoral Bistrița pentru adunarea de la Alba-Iulia: Gavril Tripon, Dionisie Login, Petru Poruțiu, Mihai Doroftei și Ioan Cotoc;

- Aui fost aleși delegați pentru adunarea de la Alba-Iulia, din partea Comisiunii administratoare a fondurilor grănicerești năsăudene Vasile Pahone și Ion Dologa;

- 27 noiembrie 1918: Au fost aleși delegați pentru adunarea de la Alba-Iulia:

- din cercul electoral Becelan: Octavian Pavelea, Vasile Chendrean, Teodor Pașcu, Elie Iuga și Iuliu Sonea;
- din cercul electoral Năsăud: Eliseu Dan, Ioan Păcurariu, Victor Onișor, Laurențiu Oanea și Ioan Catarig Zegrean;
- din cercul electoral Teaca: Nicodim Morar, Ion Buzea, Todor Stanca, Toderică Cristea, Dr. Eugen Bran;
- din partea Reuniunii de binefacere a femeilor greco-catolice și greco-orientale române din Bistrița Maria Onișor și Ana Gherman;
- din partea Reuniunii învățătoarești gr-cat. „Mariana” din Năsăud, Macedon Linul și Ioan Marcu;
- 28 noiembrie 1918: Consiliul Național Român din Bucovina a decis unirea Bucovinei cu România.
- Au fost aleși delegați pentru adunarea de la Alba-Iulia din localitatea Josenii Bârgăului: Dr. Andrei Buzdug, Alexandru Lunčan, Simeon Pahone.
- Au fost aleși delegați pentru adunarea de la Alba-Iulia din localitatea Galații Bistriței: Lazăr Coman, Vasiliu Jeican;
- Au fost aleși delegați pentru adunarea de la Alba-Iulia din localitatea Herina: Emil Bartoș, Alexandru Bilegan;

- A fost ales delegat pentru adunarea de la Alba-Iulia din localitatea Iad/Livezile: Victor Mureșian;
- din partea Comitetului administrativ al fondurilor grănicerești din Năsăud, Teodor Șimon și Vasile Bichigean;
- din partea Reuniunii meseriașilor români din Bistrița, Mihai Buta și Ioan Someșan;
- din partea Reuniunii române de cântări din Năsăud, Victor Motogna;
- din partea Reuniunii române de lectură din Năsăud, Vasile Moisil și Emil Precup;
- din partea Secțiunii locale Rodna a Partidului Social-democrat Român din Ungaria și Transilvania, Alexandru Cârđan, Victor Sângerozan și Iosif Tăpălagă.
 - din partea Gărzii Naționale Române din comitatul Bistrița-Năsăud, căpitanul Nicolae Anton și plutonierul Vasile Marțian;
- 29 noiembrie 1918: Telegrama Senatului Național din Cluj prin care comunică faptul că „pentru Alba-Iulia pleacă sâmbătă tren special la 2 ore după amiază, așa încât Năsăudenii și Bistrițenii vor avea legătură la orele ½ 3 în Apahida. Deci toții Năsăudenii și Bistrițenii să plece sâmbătă dimineața”.
- A fost ales delegat pentru adunarea de la Alba-Iulia din cercul electoral Dej Ioan Tarniță, din Ciceu Corabia;
- A fost ales delegat pentru adunarea de la Alba-Iulia din Maieru preotul Iulian Ciorba;
- Au fost aleși delegați pentru adunarea de la Alba-Iulia: Nistor Gabor, Grigore Lupoie, Alexandru Alexi, Al. Mărcuș și Al. Alexi din Sângeorzul Român/Sângeorz-Băi.
- 1 decembrie 1918: Dr. I. Suci: Domnilor delegați! Comitetul Național Central din Arad a decis în 15 l. tr. Convocarea adunării naționale de astăzi a poporului român din Transilvania, Ungaria și Banat, pentru ca să decidă asupra sorții sale.

Credenționale au intrat nu numai din cele 24 de comitate, ci au mai intrat dintr-unul, deci în total, 25 de județe. Au intrat credenționale din aproape toate cercurile electorale, adică din 130 circumscripții electorale, din care s-au prezentat peste 680 delegați. Afară de aceștia, multe cercuri au trimis și supleanții. S-au prezentat Prea Sfinților Lor, domni episcopi (aclamațiuni, trăiască), au sosit exmișii ['trimișii', 'delegații'] consistoriilor și capitulelor. Apoi, delegații societăților culturale românești, ca Asociațiunea Transilvană pentru Cultura Poporului Român, cea pentru Fondul de Teatru și peste 100 de alte asociațiuni.

S-au prezentat de la fiecare școală medie și de la institutele teologice și pedagogice delegați speciali. Au sosit delegații reuniunilor învățătoarești, ai reuniunilor de meseriași, delegațiile Partidului Social-Democrat Român, cei ai gărzilor naționale și au venit și aceea, care reprezintă viitorul națiunii noastre: tinerimea universitară română. Aici sunt credenționalele, aici e lista delegaților, dacă doriți să citim listele delegaților.

Raportez numai scurt, că s-au prezentat delegați și din comitatele Treiscaune, Ciuc, și din Cenad, Bichiș, și chiar din Ugocea, la adunarea națională de astăzi, la încoronarea visului tuturor românilor. S-au prezentat învingând și trecând peste piedici mari și frații din Torontal.

Comisia verificatoare a aflat toate actele în ordine. Vă rog să luați la cunoștință.

Sunt 1.228 de delegați”.

- Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia precizează la punctul I: „*Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România*”.

- 2 decembrie 1918:

- Întrunirea Marelui Sfat Național în sala Tribunalului din Alba Iulia care hotărăște constituirea unui Consiliu Dirigent format din 15 membri și având președinte pe Iuliu Maniu pentru administrarea Transilvaniei. Marele Sfat Național și Consiliul Dirigent își stabilesc sediul la Sibiu.
- În Conferința profesorilor români de la Alba-Iulia s-a decis modificarea planului de învățământ și eliminarea materiilor care tratau istoria patriei/Ungaria.
- Solomon Haliță trimite primului ministru al României raportul referitor la desfășurarea adunării de la Alba-Iulia.
- 5 decembrie 1918: Adresa vice-comitelui Hunyadi Imre, prin care comunică prevederile Ordonanțelor nr. 1 și 2 ale comandantului militar al județului Bistrița-Năsăud, maiorul Coroamă.
- Armata Română a intrat în Bistrița.
- 6 decembrie 1918: Memoriul lui Emil Hațieganu președintele Consiliului Național Român Cluj adresat armatei române din Bistrița, în care, după ce prezintă atitudinea ostilă a autorităților maghiare, solicită ca „atât pentru garantarea averii și vieții românilor din Cluj, centrul șovinismului maghiar, cât și pentru interese de ordin superior național românesc, vă implorăm să luați dispoziții ca Clujul (sic!) să fie ocupat fără întârziere de armata română”.
- 24 decembrie 1918: Regele Ferdinand emite Decretul-lege de unire a Transilvaniei cu România.
- 27 decembrie 1918: Apelul locotenentului Cerbulescu, comandantul militar al Năsăudului în care solicită conlucrarea la întărirea României Mari și asigură concursul armatei: „uniți în cuget și în simțiri, să contribuim cu toții, cu munca și înțelepciunea noastră, la întărirea așezământului României Mari”.
- 8 ianuarie 1919: Adunarea națională a sașilor la Mediaș, care se declară de acord cu actul politic înfăptuit la 18 noiembrie/1 decembrie 1918 la Alba Iulia.
- 28 iunie 1919: Se semnează, la Versailles, Tratatul de Pace dintre Puterile Aliate și Germania. Privitor la România, acesta prevedea încetarea tuturor drepturilor, titlurilor, privilegiilor de orice natură asupra cablului Constanța-Istanbul, ce intra în posesia României. Germania era obligată să renunțe la Tratatul de la București din 7 mai 1918. În problema Dunării, Tratatul prevedea menținerea Comisiei Europene a Dunării și înființarea pentru traseul Brăila-Delta Dunării până la Marea Neagră a unei Comisii Internaționale a Dunării. Tratatul a fost ratificat de România la 14 septembrie 1920.
- 10 septembrie 1919: Semnarea la Saint Germain en Laye a Tratatului de Pace dintre Puterile Aliate și Austria, prin care s-a recunoscut unirea Bucovinei cu România.
- 29 decembrie 1919: Parlamentul României votează legile de ratificare a unirii Transilvaniei, Crișanei, Maramureșului, Banatului, Bucovinei și Basarabiei cu România.
- 4 iunie 1920: Semnarea a Trianon, a Tratatului de Pace între Puterile Aliate și Ungaria, prin care s-a recunoscut unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România.
- 15 octombrie 1922: încoronarea la Alba-Iulia a regelui Ferdinand drept rege al tuturor românilor.

Expozeul „drumului unirii” s-a bazat pe rezultatele cercetării istorice, fie la nivel național, fie, aplicat județului Bistrița-Năsăud. *O sinteză a acestora oferă recenta apariție editorială, care și-a propus să adune într-un corpus documentar mărturiile referitoare la anul 1918, atât ale actorilor locali – prin implicare și participare – cât și a realizărilor lor, în cadrul mai general al consemnărilor istorice* [v. Anul 1918 în județul Bistrița-Năsăud. Contribuții documentare, coordonatori, Adrian Onofreiu, Ioan Pinte, Cornelia Vlașin, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2018, 862 p.]. Prezentăm în continuare unele documente reprezentative [v. Indicând *sursa originală* unde se păstrează. Mare parte se regăsesc în volumul menționat și pot fi identificate prin consultarea registrului documentelor și a indicelui toponimic.], atât cu valoare generalizatoare, cât și „aplicate” teritoriul județului Bistrița-Năsăud

Ele ne întăresc concluzia că și aici, poporul a „rezonat” cu evenimentele generale transilvănene și a contribuit la făurirea României Mari.

1.

Victor Onișor – Studiu referitor la evenimentele premergătoare unirii tuturor românilor și actul unirii din Alba-Iulia, de la 1 decembrie 1918.

Evenimentele premergătoare Unirii tuturor Românilor și Actul Unirii din Alba-Iulia

În aceste împrejurări se convoacă pe ziua de 12 octombrie 1918 la Oradea Mare [v. Ședința istorică a Comitetului Executiv a Partidului Național Român-Vaida – nota tergală.] Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ardeal, la care au participat următorii [v. Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voevod, Aurel Vlad, Aurel Lazăr, Ioan Suci, Ioan Ciordaș – n. ed.].

În această ședință istorică, după discuții, s-a redactat textul hotărârii care trebuia să fie citită în Parlamentul maghiar. Dăm aici mai jos fotografia procesului-verbal original al Comitetului Executiv, cu corecturile făcute în text de către D-l. Alexandru Vaida-Voievod. Ținem să stabilim aici, că hotărârea la care s-a ajuns se bazează pe un așa zis ante-proiect redactat de către D-l. Alexandru Vaida-Voievod la Olpret [Azi, Bobâlna¹, județul Someș și care poartă data de 10 octombrie 1918: fotografia [Nota în text. Lipsește fotografia procesului-verbal invocat].

În ședința din 18 octombrie 1918 a Parlamentului maghiar a făcut D-l. Dr. Alexandru Vaida-Voievod istorica declarație de dezlipire a Ardealului de Ungaria, în urma căreia românii ardeleni s-au eliberat din sclavie și s-au unit pe vecie cu Țara-Mamă.

Ședința parlamentului a început la orele 10³⁰ a.m., pe banca ministerială fiind prezenți: Wekerle Alexandru, prințul Windischgrätz Ludovic, baronul Szerény Josef, contele Szerény Adalbert, contele Zichy A ladar, Töry Gustav, Popovics Alexandru, Unkelhäuser Carol, baronul Szurmai Alexandru. Președintele parlamentului întrebând cine urmează la ordinea de zi, secretarul parlamentului, Huszar Carol, răspunde: Alexandru Vaida. În acest moment domnul Alexandru Vaida-Voievod părăsind băncile opoziției, se urcă la tribună și își începe discursul după cum urmează [Din nou. Discursul D-lui. Alexandru Vaida-Voievod în parlamentul maghiar, 18 oct. 1918 – nota tergală.]:

„Onorată adunare,

Este prematur de a face bilanțul războiului mondial, doar noi, cu calitățile noastre slabe omenești, nici cu mintea, nici cu fantezia, nu suntem capabili, ca să prevedem urmările bune sau rele le războiului, în ce privește omenirea. Însă putem constata chiar azi acel fapt, că războiul mondial a adus cu sine și până acum un mare rezultat, și anume, acceptarea principiului de către toate națiunile, că în viitor, deja nu se mai poate face deosebire între națiune și națiune, ci națiunile mari și mici se vor bucura de drepturi egale.

Cât de dureros a fost pentru noi, naționalitățile, că, până când noi ne consideram și ne numeam de națiune, până atunci statul nostru ne considera ca pe niște subiecte de drept inferioare, nu de națiuni, ci eram tratați ca naționalități. De la înființarea creștinismului multe minți geniale ale omenirii s-au luptat în interesul propășirii omenirii și mulți au încercat a da definiția acelei baze de drept conform căreia omenirea întregă să poată munci fericită, spre binele și propășirea întregii omeniri.

Și dacă au existat minți luminate deja în evul vechi și de la înființarea creștinismului, care au găsit calea adevărată și care au dat expresie idealului adevărat, totuși, n-au avut puterea prin care să fi dat viață acelor principii. Wilson are marele merit că, în punctele pe care le-a stabilit, a exteriorizat în mod clar și lapidar principiile acestea, pe care nu le mai poate altul nimenea, întuneca. Dacă omenirea va putea să traducă în fapt aceste principii, atunci de la înființarea creștinismului până astăzi, nu s-a întâmplat o faptă mai mare, decât aceasta, în urma să beneficieze întreaga omenire.

Johan Hock: Ai dreptate!

Alexandru Vaida: Noi, reprezentanții micilor națiuni am așteptat cu inima strânsă că, ce atitudine vor lua reprezentanții puterii monarhice, față de aceste puncte și a izbucnit în toate națiunile nemaghiare o mare bucurie atunci când ministrul de Externe a trimis propunerile de pace la Washington și când acestea au fost cunoscute, deoarece prin aceasta s-a recunoscut de către ministrul de Externe cât și de către guvernul maghiar și partidele maghiare,, că noi, de azi începând, nu mai suntem considerați ca naționalități, ci națiuni (mișcare).

În deplină cunoștință a vremurilor mari, suntem convinși că nu se pot trata astfel de probleme mari cu egoismul comun. Convinși de adevărul pe care l-a expus Wilson în unul din puncte, că nu e permis a da frâu liber egoismului când omul trebuie să trateze și să supună discuției aceste probleme, ci, că aceste probleme nu se pot soluționa, decât cu toată sinceritatea, în mod serios și real.

Tocmai pentru aceasta, reprezentanța organizațiilor națiunii române a hotărât că față de aceste puncte va lua atitudine și din împunerică acesteia aduc la cunoștința onoratei adunări următoarele (să auzim, să auzim): „Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ungaria și Ardeal a ținut o ședință sub președinția D-lui. deputat Dr. Teodor Mihali, în ziua de 12 octombrie a.c., la Oradea Mare, la care, după analiza serioasă a situațiunii interne și externe, în unanimitate și într-un gând au căzut de acord privitor la următoarea declarație (să auzim):

Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ungaria și Ardeal, în calitate de organ politic al Națiunii Române din Ungaria și Ardeal, față de situațiunea creată de războiul mondial, constată că rezultatele acestui război verifică întru-toate pretensiunile de secolii a națiunii române în ce privește eliberarea ei națională integrală. În baza aceluși drept natural, că asupra sortii sale fiecare națiune să dispună ea însăși, pe care drept guvernul Ungariei, prin oferta de armistițiu a monarhiei încă l-a recunoscut, Națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește să-și valideze acest drept și în consecință, pretinde și pe seama ei dreptul ca ea însăși, în mod liber și fără de vreo influență streină să-și stabilească așezarea ei ca stat și raportul ei de coordonare între națiunile libere (mișcare și larmă în dreapta și stânga), Organizația națională a națiunii române din Ungaria și Ardeal nu recunoaște dreptul acestui parlament și guvern ca să se considere de reprezentantul națiunii române, precum nu recunoaște nici acel drept a vre-unui factor strein ca să reprezinte la Congresul de Pace Națiunea Română din Ungaria și Ardeal (mișcare la dreapta și la stânga), deoarece apărarea intereselor ei nu le poate încredința decât factorilor propuși de către adunarea națională proprie (mare scandal și controversă din toate părțile parlamentului).

Președintele: nu doresc a intra în discuțiune de pe acest loc cu D-l. deputat, însă nu pot admite, ca D-sa., în calitate de deputat maghiar, să facă declarații care sunt contrare constituției actuale (aprobări din dreapta și stânga).

Alexandru Vaida: Nimeni nu este îndreptățit nici la adunarea națională, nici în afară de factorii pe care i-ar trimite din sânul său, decât Comitetul Executiv al Partidului Național Român pentru a trata sau a hotărî în ce privește situația politică sau alte tranzacțiuni, care le declarăm, fără aprobarea acestora, de nule și fără caracter obligatoriu pentru națiunea română (larmă mare și strigăte: nemaiauzit).

Președintele: Rog liniște, domnilor deputați, încă o dată fac atent pe D-l. deputat ca să aibă în vedere la declarațiunile pe care le face, constituția în vigoare.

Alexandru Vaida: Națiunea Română din Monarhia Austro-Ungară, după lupte și suferințe de secole (larmă și strigăte: mai tare) așteaptă și pretinde afirmarea drepturilor sale la o viață națională integrală. Onorată adunare! Nu doresc a intra în o polemică mai îndelungată cu prea veneratul domn ministru-președinte și cu domniile oratori, care au vorbit înaintea mea (să auzim), dar, să-mi fie admis totuși, ca să reflectez pe scurt la unele declarațiuni.

Prea veneratul domn ministru-președinte în discursul de ieri, între altele, a spus următoarele (citește): „e cunoscut că punctul de vedere al guvernului a fost acela că toate acele înfăptuiri sociale, de binefacere și legiferare, care sunt necesare în interesul țării, le pregătim în timpul de vacanță a parlamentului; vom pregăti reforma administrației, urmărind prin aceasta, ca să adaptăm legea administrației, felului de a vedea al poporului”, apoi, așa continuă (citește): „totuși, sunt în aceea situație, că aceste proiecte nu le pot supune discuției, fiindcă între timp situația politică s-a schimbat în așa fel, că ne silește ca să lăsăm la o parte ori ce chestiune, care ar putea provoca disonanță între membrii onoratei adunări.

Aceste proiecte de legi care au fost deci în așa fel redactate, că, pe de o parte, erau cât mai apropiate sentimentului poporului, iar pe de altă parte, erau în așa fel, că guvernul n-a avut curajul să le prezinte parlamentului (mișcare la dreapta și stânga). Apoi, d-l. prim-ministru declară că (citește): „prin acceptarea principiilor lui Wilson și cred că n-am ajuns în contradicție cu atitudinea noastră tradițională. Întrucât va admite aceasta, principiul de egalitate de drepturi condiționat de unitatea și intangibilitatea statului (așa este), vom satisface cu plăcere dorințele naționalităților noastre și privitor la acestea, vom intra în tratative cu ei, mai bine spus, nu vom trata cu ei, ci vom face propuneri corespunzătoare parlamentului, luând în considerare dorințele lor” (aprobări pe băncile din mijloc).

Onorată adunare! Conte Ștefan Tisza astfel exteriorizează acest principiu (citește): „așa cred, că trebuie să ne nizuim ca să convingem opinia publică a contrariilor noștri, prin armele adevărului, că situațiunea de la noi este similară postulatelor, care sunt cuprinse în punctele lui Wilson și că, înfăptuirea lor nu reclamă modificarea radicală a raporturilor interne, după cum mulți își închipuie aceasta”.

Deci acum, paralel cu aceste păreri, vă rog să luați în seamă și în considerare dintre punctele lui Wilson, și anume, două: în primul rând, punctul 10, care are următorul conținut (citește): „cu prima ocazie trebuie făcută posibilă dezvoltarea autonomă a popoarelor din Austro-Ungaria, a căror loc între națiuni voim a-l păzi și asigura” (mișcare pe băncile din mijloc), așa cred că și domnul prim-ministru și-a însușit acest punct de vedere, atunci când a aprobat ca ministerul de Externe să facă propunerile de pace, în numele monarhiei (adevărat, așa este, din stânga).

Punctul 4 al lui Wilson stabilește că (citește): „ori ce doleanță națională precizată în mod clar, trebuie satisfăcută îndată ce e posibil, fără ca să amestece noi elemente care ar produce discordie sau prin alte disensiuni, ar menține vechile elemente ale discordiei, care ar amenința pacea Europei, tot-odată, și pacea lumii întregi”.

Sursa: Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Onișor Victor*, d. 5, ff. 12-31 (în continuare, A.N.B-N, fond/colecție...d....).

2.

1923, octombrie 27, Bistrița.

Scrisoarea prin care Solomon Haliță trimite documentele pe care le-a conceput în calitate de emisar al guvernului României în exil la Iași, pentru a lua contact cu fruntașii mișcării naționale românești din Transilvania.

Iubite Kirișescu,

Din materialul ce-ți trimit, utilizează ceea ce crezi că poate intra în cadrul lucrării tale, ceea ce crezi că poate servi la ilustrarea unei pagini a evenimentelor cari au precedat unirea și a împrejurărilor în cari s-a înfăptuit actul unirii.

Nu toate documentele poartă dată și semnătură. Explicație: *În cazul de-a cădea în mâna dușmanilor noștri, să fim puși, mai mult sau mai puțin la adăpost* (s. ed.). Am numerotat actele în ordine cronologică.

Ca prim document de ceea ce s-a lucrat la Iași, pentru refugiați, îți trimit și Darea de seamă despre activitatea desfășurată de Comitetul de sub patronajul M.S. Reginei, însă numai până la 31 martie 1917, când însărcinarea de secretar-casier a fost dată D-lui. C. Sporea profesor la Iași, astăzi director al Școlii Normale din Deva, eu fiind trimis cu altă însărcinare în Rusia. Comitetul și-a continuat și mai departe activitatea sa, până la trimiterea refugiaților la căminurile lor.

În toamna anului 1918 era mare nedumerire în Iași de cele ce se petrec în Ardeal. Noi cei de origine din Ardeal aveam zilnic consfătuiri și părerea predominantă era că trebuie să ne convingem în mod pozitiv de starea reală de lucruri, de intențiile pe care le are Comitetul Partidului Național și capii bisericilor românești, deoarece știrile ce primeam de la refugiații care reușeau a trece peste hotar erau contradictorii: ba că se va proclama autonomia Ardealului, ba că se va proclama republica, etc. etc.

Se luase chiar hotărârea ca să plecăm câțiva în Ardeal, prin diferite puncte ale graniței, spre a aduce știri pozitive. Întreprinderea nu era ușoară și nu era fără primejdii, deoarece în Ardeal izbucnise revoluția. Mai trebuiau și bani.

Eu țineam pe D-l. Brăteanu în curent cu tot ce se discuta în comitetul ardelenesc, format pentru scopul arătat mai sus.

În ultimele zile din octombrie la una din audiențele pe care am avut-o la domnul Brătianu, i-am declarat că m-am hotărât a înfrunta orice primejdie și a pleca în Ardeal, spre a mă pune în contact cu membri Comitetului Național, având cunoștință personală cu cei mai mulți din ei și a-i determina să nu întârzie cu pregătirea lucrărilor pentru proclamarea unirii Ardealului cu Statul Român.

La 31 octombrie am fost chemat la locuința domnului Brătianu unde se aflau domnul general Coandă, prim ministru și domnul general Voitoianu (*Văitoianu - s. ed.*). Mi s-au pus la dispoziție două automobile militare și o camionetă pentru rezervă de benzină; mi s-a încredințat suma de 200.000 lei, pentru a o preda Comitetului Partidului Național, mi s-a dat o adresă pentru C[onsiliul] .N[ățional]. (Nº. I) și d-l. Brătianu mi-a dat, pentru Comitetul Național o scrisoare (Nº. II), iar la 1 noiembrie, ora 3^{1/2} am plecat,

întovărășit de d-l. Dr. Bordea (astăzi directorul general al Serviciului Sanitar) și de trei ardeleni, între care Dr. I. Boieru, (avocat în Turda, astăzi deputat liberal) ofițer voluntar din legiunea ardeleană formată din prizonierii sosiți la Iași din Rusia.

Am luat drumul către Dorna Bucovinei prin Târgu-Frumos – Strunga ă Localitate în apropierea orașului Târgu-Frumos, județul Iași.]. Deja la Târgu-Frumos se întuneca-se de-a binele. Ninsorea care începu-se încă din Iași, se întetea mereu și sufla un crivăț cumplit. Pe la ora 7 la o cotitură a drumului în pantă, în apropiere de satul Mirosălăvești [Localitate în județul Iași.], primul automobil în care era Dr. Bordea s-a răsturnat în șanț. Dr. Bordea a fost prins sub mașină. Cu multă greutate l-am putut scoate. Avea leziuni la față și se plângea de mari dureri interne și la coaste, sângea pe gură și pe nas. Această nenorocită întâmplare ne-a silit să ne abatem către Pașcani, singura localitate mai apropiată unde puteam spera ajutor medical. Târziu noaptea am ajuns la Pașcani. Spre norocul nostru am găsit acolo pe Dr. Mârzescu (fratele ministrului) care a dat bolnavului toată îngrijirea, asigurându-mă că nu-i nimic grav, și că în trei-patru zile Dr. Bordea mă va putea însoți mai departe.

La 5 noiembrie am plecat către Dorna. Se pusese iarnă și ninsorea nu contenea. Munții spre Ardeal i-am trecut cu mare greutate. Din cauza zăpezii înaintam încet și am fost silit a urca mașinile cu boii, la pantele mari de la vârful muntelui. N-aveam însă timp de pierdut și cu orice jertfe și riscuri, trebuia să merg înainte, ca să pot ajunge cât mai degrabă la Dej, unde știam că locuiește d-l. Dr. Teodor Mihali, președintele Comitetului Național. La 7 noiembrie seara am ajuns la Dej, luând cu mine, din Bistrița pe Gavrilă Tripon și Victor Onișor, membrii în Comitetul Național. Pe Mihali l-am găsit acasă. Imediat am trimis o mașină după Al. Vaida, la Olpret [Bobâlna.]. Cu aceștia și cu avocatul Micșa, președintele Consiliului național local, am ținut prima consfătuire, în urma căreia am expediat pe I. Boieru la Iași, cu primul raport (Nr. III). Menționez că drumurile nu erau deloc sigure. Jandarmii unguri erau încă la posturile lor. Se formau garde naționale ungurești și românești din soldații ce se înapoiau de pe fronturi. Cele românești, unde puteau, dezarmau pe jandarmi. Dese conflicte între garde. Numeroși agenți trimiși din Pesta, cutreierau orașele și satele pentru propagandă în favoarea republicii ungurești.

În consfătuirea ce am avut la Dej, m-am convins că între membrii Comitetului ce se aflau aici și la Cluj, unde am plecat peste 3 zile (după ce văzusem și pe episcopul Gherlei) nu era stabilit nimic definitiv. O completă dezorientare. Toți vedeau că trebuie să se ia o hotărâre cât mai în grabă, dar care ?

De la Arad, unde erau alți membri ai Comitetului Național, aveam vești că ar fi de părere să se proclame autonomia Ardealului.

Suma de 200.000 lei și automobilele le-am pus la dispoziția lui Mihali și Vaida, contra adevărului, acest lucru rămâne, bineînțeles sub toată discreția. Ți-l comunic ție, pentru știința ta personală.

Față de aceste stări de lucruri am trimis un curier la Arad cu scrisoarea Nr. IV și cu instrucțiuni verbale, în sensul de-a determina pe cei de la Arad, Sibiu și Blaj ca să se lucreze de acord cu cei din nordul Ardealului; să se fixeze ziua de 1 decembrie pentru Adunarea Națională, hotărând ca loc al Adunării, istorica Alba-Iulia. Stăruiam ca să nu se facă acte pripite, până nu vom avea siguranța și garanția, că vom fi la adăpost de orice agresiune, sub protecția armatei pe care o cerusem (Nr. III) și pe care o așteptam.

Nu-ți mai istorisesc despre alte demersuri pe care le-am luat la Cluj și în alte centre, deși fiecare își are importanța lui. Mă grăbesc să nu te pun prea mult în întârziere. Din actele ce-ți trimit îți vei putea face o idee generală.

La Alba-Iulia, în prezinta Adunării Naționale și până târziu noaptea, am căutat să conving pe membri Comitetului Național ca se renunțe de a face să se aclame o proclamație, cu tot felul de angajamente față de minorități, demonstrându-le că nu e logic, ca o provincie, ca parte din viitorul întreg să ia angajamente pentru întreg; că nu e nici politic, deoarece nu se poate prevedea, dacă acele angajamente vor conveni viitoarei politici a statului întreg; să renunțe la autonomia provizorie.

Ceream să se proclame pur și simplu Unirea cu România așa cum făcuseră basarabienii și bucovinenii. Parte din membrii Comitetului s-au lăsat convinși. N-am reușit însă a înfrânge intransigența lui Goldiș care redactase proiectul de proclamație, sprijinit mai ales de Vaida. Maniu, ca totdeauna, nehotărât, nu voia să ia o atitudine precisă, mai ales că avea și interesul de-a nu-și înstrăina simpatiiile, în vederea alegerii sale ca președinte al Consiliului Dirigent, căci în culise era hotărâtă decapitarea lui Mihali (s. ed.).

Despre decursul Adunării, îți trimit, în traducere, aprecierile unei gazete ungurești, „Aradi Közlöny”, (Nr. IX).

La 6 decembrie găsim-mă la Cluj, primind raportul (Nr. IX) și văzând ticăloșiile pe care le făceau ungarilor, am redactat un raport, cerând președintelui Consiliului Național din Cluj, Emil Hațegan să-l admită ca din partea sa, către comandantul armatei de ocupație din Bistrița (Nr. XII).

Îți mai trimit câteva foi volante, din acele ce să distribuiau cu zecile de mii prin toate orașele și satele, și în traducere un prețios document (Nr. XVIII) din 1711, scos la iveală astăzi din arhivele orașului Târgu-Mureș de actualul primar Dandea. Poate și acesta îți va servi la ceva.

Pentru orice lămuriri îți stau la dispoziție.

Cu prietenesți salutări.
S[olomon] Haliță

A.N.B-N, *Colecția Haliță Solomon*, d. 88, ff. 2-5; 8-16.

3.

1918, noiembrie 1/14. Scrisoarea trimisă de Ion I. C. Brătianu liderilor Partidului Național Român din Transilvania, prin intermediul misiunii condusă de Solomon Haliță, în care expune necesitatea unirii cu România.

Joi 1/14 noiembrie 1918.

Cea mai sfântă aspirațiune a neamului se îndeplinește.

Peste suferințele trecătoare, generațiile vor râvni la zilele pe care le trăim.

Fără mirare am văzut, că despărțiți în cele mai grele împrejurări ne-am regăsit cu aceiași simțire și cu același gând.

Grabnic acuma este stăpânirea încercărilor vrăjmașe ale ungarilor, ale anarchiei, ale demagogiei, prin organizație, prin propagandă, prin forță.

Pentru organizare și propagandă temeiul este firește:

Unirea desăvârșită a tuturor sufletelor și a tuturor ținuturilor, toți în jurul Regelui, care ține drapelul, simbol al acestei uniri.

Libertate și dreptate pentru toți de orice neam și orice religie.

Dezvoltare larg democratică: reforme electorale și agrare, condițiuni de viață pentru muncitorime, care să le asigure legitimele lor revendicări și parte de folosință la rodul muncii lor.

Azi se grăbește trimiterea forțelor armate precum ați cerut.

Reamintim președintelui Domniei-Voastre întâlnirea noastră de la Sinaia după ce fusese primit de Regele Carol, vă zic tuturor cu dragoste frățească: credința noastră ne-a mântuit. Să pășim înainte cu neclintită încredere în menirea neamului și nețărmurit devotament în serviciul lui.

ss. Ion I. C. Brătianu.

A.N.B-N., *Colecția Haliță Solomon*, d. 88, f. 17.